୨୧
ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

୨୧.୧ ଉପକ୍ରମ:

'ରୂଢ଼ି' ଏକ 'ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟ' ଯାହାକି କର୍ତ୍ତା, କର୍ମ ଓ କ୍ରିୟାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ ସଂହତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେନାହିଁ । ଅଥଚ ଠିକ୍ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟଗତ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ନକରି ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ, ତାହା 'ରୂଢ଼ି ଶବ୍ଦ' । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଲୋକମୁଖରେ ଅନେକ ପଦସଂହତି 'ରୂଢ଼ି' ନାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଏହା ପ୍ରାୟତଃ ପ୍ରତି ଭାଷାରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାମାଜିକ ଭାବଧାରାକୁ ନେଇ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ରୂଢ଼ିର ସର୍ବମାନ୍ୟତା ବେଳେବେଳେ ଖୋଜିଲେ ମିଳେନାହିଁ । ଏହା ଏକ 'ଲୋକ ପ୍ରୟୋଗ'ବା ଲୋକ ଭାଷା ଯାହାକି ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ଗୋଟିଏ ଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରେ । 'ରୂଢ଼ି' ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କଥାକୁ କଳାତ୍ମକ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସହ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶରେ ଏହା ଅଶେଷ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ଆରମ୍ଭରୁ କୁହାଯାଇଛି 'ରୂଢ଼ି' ଗୁଡ଼ିକ ଅଭିଧାନରେ ଥିବା ଅର୍ଥକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଏକ ବିଶେଷ ଧରଣର ଅର୍ଥକୁ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ'ଅକାଳ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ'- ଯାହାର ଅଭିଧାନିକ ଅର୍ଥ ଅସମୟରେ ଫଳିଥିବା ପାଣି କଖାରୁ' । କିନ୍ତୁ ଏହା ଚରିତ୍ରହୀନ ଗୁଣହୀନ ଅଯୋଗ୍ୟପୁତ୍ର ପାଇଁ କୁହାଯାଇଥିବା ମନେହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ପିତା-ମାତା ଓ ବଂଶପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ରୂଢ଼ିଟି ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରୁ ଆମେ ସହଜରେ ରୂଢ଼ିଟିର କଳାତ୍ମକ ଦିଗଟିକୁ ବୁଝିପାରିଲୁ ।

ଗଠନ ଗତ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରୂଢ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନିଗୋଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା-

(କ) କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି(Semi verbal Idioms)

(ଖ) କ୍ରିୟାହୀନ ରୂଢ଼ି (Verbless Idioms)

(ଗ) ଉପମାମୂଳକ ବା ତୁଳନାତ୍ମକ ରୂଢ଼ି (Metaphorical Idioms)

୨୧.୨ କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି:

କୌଣସି ରୂଢ଼ିରେ କ୍ରିୟାପଦ ସଂଯୁକ୍ତ ଥାଇ ତାହା ମୁଖ୍ୟାର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଏକ ନୂତନ ଅର୍ଥକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ, ତାହାକୁ 'କ୍ରିୟାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି' କୁହାଯାଏ ।

ରୂଢ଼ିଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ	ବାକ୍ୟଗଠନ ବା ପ୍ରୟୋଗବିଧି
ଅଗ୍ନିଶର୍ମା ହେବା (ଖୁବ୍ ରାଗିବା)	ପୁତ୍ରର କୁକର୍ମ ଦେଖି ପିତା ଅଗ୍ନିଶର୍ମା ହୋଇଗଲେ ।

ରଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ଅଠା ବୋଳିଦେବା (ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ଦୋଷ ଲଦିଦେବା) :	ଆଜିକାଲି ଲୋକମାନେ ନିଜେ ଦୋଷକରି ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳିଦେଇଛନ୍ତି ।
ଅଠାକାଠିରେ ପଡ଼ିବା (ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବା):	ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ସରକାରୀ ଟଙ୍କା ଚୋରିକରି ଭିଜିଲାନ୍ସର ଅଠାକାଠିରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।
ଅନ୍ଧଦେଶରେ ଦର୍ପଣ ବିକିବା (ମୁର୍ଖ ଆଗରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇବା):	ନିଶାସକ୍ତ ଲୋକକୁ ନିଶାର ଅପକାରିତା ବୁଝାଇବା ଅନ୍ଧଦେଶରେ ଦର୍ପଣ ବିକାବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ।
ଅନ୍ଧାରକୁ ଟେକା ପକାଇବା (ଅନୁମାନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା):	ପୋଲିସ୍‌ଟି ଅଭିଯୋଗର ପ୍ରକୃତ ଅନୁସନ୍ଧାନ ନକରି ଅନ୍ଧାରକୁ ଟେକା ପକାଇବା ପରି ଦୋଷ ଲଦୁଛି ।
ଅନ୍ଧାରରେ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇବା (ଅନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା):	ଛାତ୍ରଟି ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନଜାଣି ଅନ୍ଧାରରେ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇଲା ଭଳି ଉତ୍ତର ଦେଉଛି ।
ଆଖିରେ ଧୂଳିଦେବା (ଠକିଦେଇ ଚାଲିଯିବା):	ଚୋରଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଧୂଳିଦେଇ ବସ୍ ଭିତରୁ ଆଟାଚିଟିକୁ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।
ଆଖି ଦେଖେଇବା (ଡରାଇବା):	ପିଲାଟି ଦୁଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଦେଖି ଶିକ୍ଷକ ତାକୁ ଆଖି ଦେଖାଇଲେ ।
ଆଖି ବୁଜିବା (ମୃତ୍ୟୁ ଲାଭ କରିବା):	ଗୋବିନ୍ଦର ବାପା ଗତକାଲି ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଆଖି ବୁଜିଲେ ।
ଆଖି ବୁଜି ଦୁଧ ପିଇବା (ନିଜ କାମ କେହି ଜାଣୁନାହାନ୍ତି : ଭାବି ଠକି ଚାଲିବା)	ବିରାଡ଼ି ଆଖିବୁଜି ଦୁଧ ପିଇଲା ଭଳି ଲୋକଟି ଚୋରି କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନେନା ଦିନେ ଧରା ପଡ଼ିବ ।
ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଯିବା (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବା):	କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଦର୍ଶକର ଆଖି ଖୋସି ହୋଇଯାଏ ।
ଆଣ୍ଟ ବାନ୍ଧିବା (ମନକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା):	ଗୋପାଳ ଏବର୍ଷ ଘରଟିଏ କରିବାକୁ ମନରେ ଆଣ୍ଟ ବାନ୍ଧିଛି ।
ଆପଣା ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ତାଡ଼ିବା (ନିଜଚେଷ୍ଟାରେ ଉପରକୁ ଉଠିବା):	ରାମ ପିଲାଦିନୁ ଛେଉଣ୍ଡ, ହେଲେ ସେ ଆପଣା ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟିତାଡ଼ି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି ।
ଇନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ନମାନିବା (ଗର୍ବରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା):	ରମେଶ ବାବୁ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପାଇବାଠାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ମାନୁ ନାହାଁନ୍ତି ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ଉଡ଼ନ୍ତା ଚଢ଼େଇର ପର ଗଣିବା (ଅତିଚତୁର):	ରାଜନୈତିକ ଲୋକମାନେ ଉଡ଼ନ୍ତା ଚଢ଼େଇର ପର ଗଣିବା ଲୋକ ।
ଉଷୁନା ଧାନ ଗଜା ହେବା (ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହେବା):	ଗୋପାଳ ଏଡ଼େ ମୂର୍ଖଟିଏ ଯେ ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ ହେବା ଉଷୁନା ଧାନ ଗଜା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।
ଋଣକରି ଘିଅ ଖାଇବା (ଧାରକରି ମଉଜ କରିବା):	ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ନିଜର ସାମାନ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ ଋଣକରି ଘିଅ ଖାଆନ୍ତି ।
ଏ କାନରେ ପୂରେଇ ସେକାନରେ ବାହାର କରିବା (କାହା କଥା ନ ଶୁଣିବା):	ପିଲାଟି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥାକୁ ଏକାନରେ ପୂରେଇ ସେ କାନରେ ବାହାର କରିଦେଉଛି । ଭଲମଣିଷ ହେବ କେମିତି ?
ଓର ଉଣ୍ଡିବା (ସୁଯୋଗ ଖୋଜିବା):	ଚୋରଟି ଦାମବାବୁଙ୍କ ଘରୁ ଚୋରିକରିବାକୁ ଓର ଉଣ୍ଡି ବସିଛି ।
କଙ୍କଡ଼ାକୁ ଗୋଳିପାଣି ସୁହାଇବା (ମନ୍ଦ ଲୋକ ଖରାପପରିସ୍ଥିତିରୁ ଫାଇଦା ଉଠାଇବା):	ଟାଉଟର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ କଙ୍କଡ଼ାକୁ ଗୋଳିପାଣି ସୁହାଇବା ପରି ଗଣ୍ଡଗୋଳରୁ ଫାଇଦା ଉଠାନ୍ତି ।
କଥାତଳେ ନ ପକାଇବା (ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟ ନକରିବା):	ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କେବେବି ତଳେ ପକାଉ ନଥିଲେ ।
କପାଳ ଫାଟିବା (ସର୍ବନାଶ ହେବା):	ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଖବର ପାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ମିଶ୍ର ମୋ କପାଳ ଫାଟିଗଲା କହି କାନ୍ଦିଥିଲେ ।
କଣ୍ଟାହେବା (ବାଧାଦେବା):	ମୁଁ ଯାହା କଲେବି ଶ୍ୟାମ ମୋ ବାଟରେ କଣ୍ଟା ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେଉଛି ।
କଟାଘା'ରେ ଚୂନ ଦେବା (କଷ୍ଟ ଉପରେ କଷ୍ଟ):	ମେଳଣ ପଡ଼ିଆରେ ସୁନା ଚେନ୍‌ଟି କିଏ ଛିଣ୍ଡେଇ ନେଲା ପରେ ପାଖରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ କଟାଘା'ରେ ଚୂନ ଦେଲାପରି କଥାମାନ କହିଗଲେ ।
କପାଳ ଫିଟିବା (ସୌଭାଗ୍ୟୋଦୟ ହେବା):	ଦାମ ବାବୁଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟରେ ରାତାରାତି କପାଳ ଫିଟିଲା ପରି ଲାଭ ହୋଇଛି ।
କଳାକାଠ ପଡ଼ିଯିବା (ମଳିନ ଦିଶିବା):	ରୋଜଗାର ପଛରେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ବିଚରା ସୁଦର୍ଶନ କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲା ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

କାନ ଡ଼େରିବା (ପରଛିଦ୍ରକୁ ଲୁଚିକି ଶୁଣିବା):	ପରକଥାକୁ କାନଡ଼େରି ଶୁଣିବା ଉତ୍ତମଲୋକର କାମ ନୁହେଁ ।
କାନରେ ହାତଦେବା (ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା):	ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ କଳି ଶୁଣିଲେ ଯେ କେହି କାନରେ ହାତ ଦେବ ।
କାମରେ ହାତ ଦେବା (କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା):	ସୁଦାମ ଯେଉଁ କାମରେ ହାତ ଦିଏ, ଶେଷ ନହେବା ଯାଏ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ ।
କୁଟା ଖଣ୍ଡକ ଦି'ଖଣ୍ଡ ନକରିବା (ପରିଶ୍ରମ କାତର/ ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି):	ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀ ନିଜେ କୁଟା ଖଣ୍ଡକ ଦି'ଖଣ୍ଡ ନକରି ଅନ୍ୟକୁ ଉପଦେଶମାନ ଦେଇଥାନ୍ତି ।
କୁହୁଡ଼ି ପହଁରିବା (ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରିବା):	ସୀତାକାନ୍ତ ବାବୁ କିଛି ପାଇବା ଆଶାରେ କୁହୁଡ଼ି ପହଁରିବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।
କେରାଣ୍ଡି ଗୁନ୍ଥି ବାଳିଆ ଧରିବା (ସାମାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ପ୍ରଚୁର ଲାଭକରିବା):	ଆଜିକାଲି ଜମିବିକ୍ରି ପାଇଁ ଦଲାଲ୍‌ମାନେ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି ତାହା କେରାଣ୍ଡି ଗୁନ୍ଥି ବାଳିଆ ଧରିବା ପରି ।
ଖଣ୍ଡା ଧାରରେ ବାଟଚାଲିବା (ନ୍ୟାୟବାଟରେ ଚାଲିବା):	ମୋ ବାପା ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କାର୍ଯ୍ୟ ଖଣ୍ଡା ଧାରରେ ବାଟ ଚାଲିବା ପରି କରିଥାନ୍ତି ।
ଖଡ଼ି ଛୁଆଁ (ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ):	ମୋତେ ୪ବର୍ଷ ହେଲା ବେଳକୁ ମୋର ଖଡ଼ିଛୁଆଁ ହୋଇଥିଲା ।
ଖାଇବା ପତରରେ ଧୂଳିଦେବା (ଜୀବିକାରେ ବାଧାଦେବା):	ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟର ଖାଇବା ପତରରେ ଧୂଳିଦେଇ ଖୁସି ହୋଇଥାନ୍ତି ।
ଖାଲରେ ପକାଇବା (ବିପଦରେ ପକାଇବା):	ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ବାବୁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ହାସଲ ପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖାଲରେ ପକାଉଛନ୍ତି ।
ଖୁଅ କାଢ଼ିବା (ଦୋଷ ବାହାର କରିବା):	ବିଷ୍ଣୁ ବାବୁ ପ୍ରତି କଥାରୁ ଖୁଅ କାଢ଼ିଥାନ୍ତି ।
ଗାଲରେ ହାତଦେବା (ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ବସିବା):	ଫସଲରେ ପୋକ ଲାଗି ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାରୁ ଚାଷୀମାନେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି ।
ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇବା (କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ଚଳିଯିବା):	ରାମବାବୁ ଯେତିକି ଆୟକରୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ପରିବାର ସେଥିରୁ ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଉଛନ୍ତି ।
ଗୁମର ଫିଟିବା (ରହସ୍ୟ ପ୍ରଘଟ ହୋଇଯିବା):	ସାହୁବାବୁ ଓ ମିଶ୍ରବାବୁ ନିଜନିଜ ଭିତରେ ପାଟିତୁଣ୍ଡ କରି ଜଣେ ଅନ୍ୟର ଗୁମର ଫିଟାଇବାକୁ ପଛେଇଲେ ନାହିଁ ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ଗୋଡ଼ ଟେକି ବସିବା (ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବା):	ଭାଇ ବାହାଘରକୁ ଯିବବୋଲି ସୁମାନୀ ଗୋଡ଼ ଟେକି ବସିଛି ।
ଗୋଡ଼ହାତ ଧରିବା (ନେହୁରା ହେବା):	ଚାକିରୀ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଁ ହରିସାହୁ କେତେ ହାକିମଙ୍କର ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରିଲେ, ହେଲେ କିଛି ଫଳ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।
ଘଣ୍ଟ ଘୋଡ଼ାଇବା (ଦୋଷ ଲୁଚାଇବା):	ନିଜ ପୁଅ ହେଲେବି ତା'ର ଖରାପ କାମକୁ ଘଣ୍ଟ ଘୋଡ଼ାଇବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।
ଘରେ ନ ପଶୁଣୁ ଚାଳ ବାଜିବା (କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ନହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅମଙ୍ଗଳ ସୂଚନା):	ବୋହୂଟି ଶାଶୁଘରେ ପାଦ ରଖୁ ରଖୁ ସମସ୍ତେ କଟୂକଥା କହି ବସିଲେଣି । ଘରେ ନ ପଶୁଣୁ ଚାଳ ବାଜିଲାଣି, ଆଗକୁ ଦିନ ପଡ଼ିଛି ।
ଚଳୁ କରିଦେବା (ସବୁଶେଷ କରିଦେବା):	ବନ୍ୟାଞ୍ଚଳ ସହାୟତା ପାଇଁ ଯାହା ଆସିଥିଲା, ବନ୍ୟାରେ ପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆମାନେ ଚଳୁ କରିଦେଇଥିଲେ ।
ଚାଲିଲା ଶଗଡ଼ରେ ହାତଦେବା (ଅତିଦୁଷ୍ଟ):	ଆଦିତ୍ୟ ଏତେ ଦୁଷ୍ଟ ଯେ ଚାଲିଲା ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ଦେବା ପିଲା ।
ଚିତା କାଟିବା (ଠକିବା):	ଭକ୍ତି ନାଁରେ ଠକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ଘରେ ଘରେ ପଶି ଲୋକଙ୍କୁ ଚିତାକାଟି ପଳାଉଛନ୍ତି ।
ଚୋରକୁ ମାନ କରି ଖପରାରେ ଖାଇବା (ଅନ୍ୟ ଉପର ଅଭିମାନ ନିଜ ଉପରେ ଲଦିବା):	ଚୋରକୁ ମାନ କରି ଖପରାରେ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ ସଫଳ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଛେଳି ଗୋଡ଼ରେ ଧାନମକଚିବା (ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେବା):	ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିଜେ ନକରି ଅନ୍ୟକୁ ଦେଲେ ଛେଳି ଗୋଡ଼ରେ ଧାନ ମକଚିବା ପରି ହେବ ।
ଛେନାରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା (ବୃଥା ଦୋଷ ଦେଖାଇବା):	ବୋହୂଟି ଯେତେକାମ କଲେ ବି ଶାଶୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ସବୁକାମରେ ଛେନାରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାନ୍ତି ।
ଛାତି ପଥର କରିବା (ଦମ୍ଭ ଧରିବା):	ସ୍ୱାମୀ ମରିଗଲା ପରେ ଅମ୍ବିକା ଦେବୀ ଛାତିକୁ ପଥର କରି ପାଞ୍ଚଟି ଯାକ ଛୁଆଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିଛନ୍ତି ।
ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛିବା (ପ୍ରାଣବଳି ଦେବା):	ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛି ଲଢ଼ିଥିଲେ ।

ଜିରାରୁ ଶିରା ବାହାର କରିବା (ବୃଥା ଦୋଷ ଦେଖିବା):	ଶାଶୁଟି ବୋହୂଟିର ସବୁ କଥାରେ ଜିରାରୁ ଶିରା ବାହାର କରି କି ଲାଭ ପାଉଛି କେଜାଣି ?
ଝାଙ୍କ ଛଡ଼ାଇ ଦେବା (କାହା କଥା ନଶୁଣି ଜିଦ୍ ଧରି ଅଥୟ କରିବା):	ସ୍କୁଲକୁ ଯିବନି କହି ଜିଦ୍ ଧରି ପିଲାଟି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଝାଙ୍କ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲାଣି ।
ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା (ଦୁର୍ବଳକୁ ମାରି ସବଳକୁ ପୋଷିବା):	ସରକାରଙ୍କର ନୂତନ ଶିକ୍ଷନୀତି କେବଳ ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।
ଟେକ ରଖିବା (ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବା/ନାଁ ରଖିବା):	ମାତୃଭୂମିର ଟେକ ରଖିବାପାଇଁ ଯୁବସମାଜ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।
ଠାସକୁ ମାରିବା (ଅନୁମାନ କରିକହିବା):	ପିଲାଟିର ଜ୍ଞାନ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷକ ଯାହା ପଚାରୁଛନ୍ତି ଖାଲି ଠାସକୁ ମାରୁଛି ।
ଡିହରେ ବିଲୁଆ ଡ଼େଇଁବା (ବଂଶ ବୁଡ଼ିଯିବା):	ମାନବିକତା ହରେଇ କେହି ଯଦି ଅନ୍ୟର କ୍ଷତି କରେ ତେବେ ତା'ଡ଼ିହରେ ବିଲୁଆ ଡ଼େଇଁବା ସୁନିଶ୍ଚିତ ।
ଢ଼େଙ୍ଗୁରା ଦେବା (ପ୍ରଚାର କରିବା):	ବିଦ୍ୟୁତ୍ କାଟ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଢ଼େଙ୍ଗୁରା ଦିଆଗଲାଣି ।
ତିନି ପାଞ୍ଚିରୁ ଯିବା (ଯଶ ହରାଇବା):	ଶିଶିର ବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ନିଶା ପଶାରେ ମାତି ତିନି ପାଞ୍ଚିରୁ ଗଲାଣି ।
ଦାନାରେ ଧୂଳି ଦେବା (ବୃତ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା):	କାହାର ଦାନାରେ ଧୂଳି ଦେଲେ ଠାକୁର କେବେ ସହିବେ ନାହିଁ ।
ଦୁଇ ନାଆରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା (ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା):	ଦୁଇ ନାଆରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ଲୋକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ଧରାକୁ ସରା ମଣିବା (କାହାରିକୁ ଖାତିର ନ କରିବା):	ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରରେ ବଳୀୟାନ୍ ହୋଇ ରାବଣ ଧରାକୁ ସରା ମଣିଥିଲା ।
ଧୂଆଁବାଣ ମାରିବା (ବଢ଼େଇକି କଥା କହିବା):	ସନାତନ ବାବୁ କଥାକଥାକେ ଧୂଆଁବାଣ ମାରିବାରେ ନିପୁଣ ।
ନାଁ କରିବା (ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିବା):	ପଦ୍ମିନୀ ଭଲ ଚେସ୍ ଖେଳି ଓଡ଼ିଶାର ନାଁ କଲାଣି ।
ନାଁ ପକାଇବା (ଅଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିବା):	ମଧୁବାବୁଙ୍କ ପୁଅ କୁକର୍ମ କରି ବାପାଙ୍କ ନାଁ ପକାଇଲା ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ନାହିରେ ତେଲ ପକାଇ ଶୋଇବା
(ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ହେବା):
କାଳିବାବୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଅର ବାହାଘର ନକରି ନାହିରେ ତେଲ ପକାଇ ଶୋଇଛନ୍ତି ।

ପଛରୁ ଛୁରୀ ମାରିବା
(ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକତା କରିବା):
ଆଜିକାଲି ଦୁନିଆରେ ପଛରୁ ଛୁରୀମାରିବା ଲୋକ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି ।

ପର ମୁଣ୍ଡରେ ନଡ଼ିଆ ବାଡ଼େଇବା
(ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଲଦି ଦେଇ ନିଜେ ଖସିଯିବା):
ସଦାନନ୍ଦବାବୁ ଚାଲାକ ଲୋକ ହୋଇଥିବାରୁ ପରମୁଣ୍ଡରେ ନଡ଼ିଆ ବାଡ଼େଇ ନିଜେ ଖସିଯାନ୍ତି ।

ପରଲାଗି ପୁଅମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁବା
(ଅନ୍ୟଲାଗି ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛିବା):
ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଯାହା ହେବେ ହଉଥାନ୍ତୁ, ଆମେ ପରଲାଗି ପୁଅମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

ପାଣିରେ ସର ପକାଇବା
(କୌଶଳରେ ମନ ଭୁଲାଇବା):
ଶରତବାବୁ ପାଣିରେ ସର ପକାଇଲା ଭଳି କଥାମାନ କହନ୍ତି, ଯାହା ଲୋକମାନେ ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।

ପୋଥିରେ ଡ଼ୋର ବାନ୍ଧିବା
(ପଢ଼ା ବନ୍ଦ କରିବା):
ସରିତା ମେଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ବାରମ୍ବାର ଫେଲ୍ ହେବା ପରେ ତା'ବାପା ପୋଥିରେ ଡ଼ୋରି ବାନ୍ଧିଦେଲେ ।

ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା
(ସାହା ହେବା):
କେହି ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା ମାନବିକତାର ପରିଚୟ ଦିଏ ।

ଫସର ଫାଟିବା
(ବ୍ୟର୍ଥ ହେବା):
ଝିଅ ବାହାଘର ପାଇଁ ଶ୍ୟାମ ବାବୁ ଯାହା ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ କୁଆପଥର ବର୍ଷା ହେବାରୁ ସବୁ ଫସର ଫାଟିଗଲା ।

ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼େଇବା
(ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା):
ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଘରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା ମୋ ପାଇଁ ଅସମ୍ଭବ । ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କିପରି ହାତ ବଢ଼େଇବି ?

ବିରାଡ଼ି ଛିଙ୍କିବା
(ଅନୁକୂଳରେ ବିଘ୍ନ ଘଟିବା):
ଶୁଭ କାମରେ ଘରୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ପଛରୁ କିଏ ଡାକିଲେ ବିରାଡ଼ି ଛିଙ୍କିବା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ବିରାଡ଼ି କପାଳକୁ ଶିକା ଛିଣ୍ଡିବା
(ଇଚ୍ଛାମତେ ସୁବିଧା ମିଳିବା):
ବିରାଡ଼ି କପାଳକୁ ଶିକା ଛିଣ୍ଡିବା ଭଳି ଆମେ ଘରେ ନଥିବାରୁ ପଡ଼ିଶାଘର ପିଲାମାନେ ଆମ ବଗିଚାରୁ ସବୁ ପିଜୁଳି ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇଗଲେ ।

ବିରାଡ଼ି ବେକରେ ଘଣ୍ଟିବାନ୍ଧିବା
(ପ୍ରତିପତ୍ତିଶାଳୀ ଲୋକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଥମେ ବାହାରିବା):

ବଡ଼ବଡ଼ିଆଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ନୀତି ହେଉଥିବାର ଜାଣି ମଧ୍ୟ କିଛି କହି ହେଉନାହିଁ । ବିରାଡ଼ି ବେକରେ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧିବ କିଏ ?

ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷଦେବା
(ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକତା କରିବା):

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବାରରେ ଭାଇ ଭାଇକୁ ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷଦେବାର ଉଦାହରଣ ରହିଛି ।

ଭାଲୁ ଧରାଇବା
(କୌଶଳରେ ଜଞ୍ଜାଳରେ ପକାଇବା):

ସାନଭଉଣୀ ବାହାଘର ପାଇଁ ଭାଉଜ ମୋତେ ଭାଲୁ ଧରାଇ ଦେଇ କେଉଁଆଡ଼େ ଖସିଗଲେ ।

ମନ ଘର ଧରିବା
(ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ସର୍ତକହେବା):

ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ପରିବାରର ଦୁଃଖଦ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦେଖି ପୁଅର ମନ ଘର ଧରିଲାଣି ।

ମାଛ ତେଲରେ ମାଛ ଭାଜିବା
(ବିନା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଲାଭ ଉଠାଇବା):

ରଘୁବାବୁ ଝିଅ ବାହାଘର ବେଳେ ପାଇଥିବା ମୁଦିକୁ ନୂଆ ବୋହୂକୁ ଦେଇ ମାଛତେଲରେ ମାଛ ଭାଜିବା ଭଳି କରିଦେଲେ ।

ମାଛିକୁ ମ'ବୋଲି ନ କହିବା
(ଖୁବ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ):

ନଖିଆ ବାରିକର ଝିଅ ଏତେ ଭଲ ଯେ ମାଛିକୁ ମ'ବୋଲି କହେନାହିଁ ।

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରିବା
(କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିବା):

ଏ ଦେଶରେ କୃଷକମାନେ ମୁଣ୍ଡଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି ସୁନାର ଫସଲ ଫଳାଇଥାନ୍ତି ।

ରକ୍ତ ଚାଉଳ ଚୋବାଇବା
(ରାଗରେ ଜଳିଯିବା):

ଝିଅ ଅଧ ରାତିରେ ଘରୁ ବାହାରି ପଳାଇବା କଥାଶୁଣି ବାପା ରକ୍ତ ଚାଉଳ ଚୋବାଉଛନ୍ତି ।

ରବେଇ ଖବେଇ ହେବା
(ଈର୍ଷା କରିବା):

ସୀତାକାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟର ଖୁସି ଦେଖି ରବେଇ ଖବେଇ ହୁଅନ୍ତି ।

ଷଣ୍ଢକୁ ଭାଗବତ ପଢାଇବା
(ଅଯୋଗ୍ୟକୁ ଉପଦେଶ ଦେବା):

ବିଧର୍ମୀ ଲୋକକୁ ଧର୍ମବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ଅର୍ଥ ଷଣ୍ଢକୁ ଭାଗବତ ଶୁଣାଇବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।

ହରଡ଼ ଘଣାରେ ପଡ଼ିବା
(ବିପଦରେ ପଡ଼ିବା):

ଜମିବାଡ଼ି ବାବଦରେ କଚେରୀ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ରଘୁସ୍ୱାଇଁ କିଛି ଦିନ ହେବ ହରଡ଼ ଘଣାରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ହାତକୁ ଦି ହାତ କରିବା
(ବିବାହ କରିବା):

ଯେମିତି ହେଲେ ଏ ବର୍ଷ ମୋ ପୁଅର ହାତକୁ ଦି ହାତ କରାଇ ଦେବି ।

ହାତେ ମାପି ଚାଖଣ୍ଡେ ଚାଲିବା
(ସତର୍କରେ କାମ କରିବା):

ଆଜିକାଲି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦେଖି ହାତେ ମାପି ଚାଖଣ୍ଡେ ଚାଲିବା ଲୋକ ହିଁ ସମାଜରେ ତିଷ୍ଠି ରହିପାରିବ ।

ହାତରେ ନମାରି ଭାତରେ ମାରିବା (କୌଶଳକରି ଜୀବିକା ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା):	ସନାତନକୁ ଏମିତି କାମକରି ଚାକିରୀରୁ ବାହାର କରାଗଲା କେହି ଜାଣିପାରିଲେନି; ହାତରେ ନମାରି ଭାତରେ ମାରିବାଟା ଠିକ୍ ହେଲାନାହିଁ ।

୨୧.୩ କ୍ରିୟାହୀନ ରୂଢ଼ି:

ଯେଉଁ ବାକ୍ୟାଂଶ ବା ପଦ ବା ରୂଢ଼ି ଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ରିୟାପଦ ନଥାଏ ତାହାକୁ କ୍ରିୟାହୀନ ରୂଢ଼ି କୁହାଯାଏ ।

ରୂଢ଼ି ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ	**ବାକ୍ୟଗଠନ ବା ପ୍ରୟୋଗ ବିଧି**
ଅକାଳ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ (ଅଯୋଗ୍ୟ) :	ପୁଅ ଯଦି ଅକାଳ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ ହୁଏ ତେବେ କାହାକୁ କହିବ ?
ଅତିଭକ୍ତି ଚୋରର ଲକ୍ଷଣ (ଅତି ସଙ୍କୋଚ ଦେଖାଇହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାର୍ଥରଖି କାମ କରିବା):	ଅତି ଭକ୍ତି ଚୋରର ଲକ୍ଷଣ ପରି ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ରାଜନେତାମାନେ ନିଶାନିବାରଣ ପାଇଁ ଭାଷଣ ଦେଉଛନ୍ତି ।
ଅନ୍ଧ ବୁଝାମଣା (ଅନ୍ୟାୟ ବିଚାର):	ଅନ୍ଧ ବୁଝାମଣା ହେତୁ ଭଲ ସମ୍ପର୍କ ଖରାପ ହୋଇଯାଏ ।
ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି (ଅସହାୟର ସହାୟ):	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯଶୋଦାଙ୍କର ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି ଥିଲେ ।
ଅଳ୍ପବିଦ୍ୟା ଭୟଙ୍କରୀ (ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନରେ ଚତୁରତା ଦେଖାଇ ବିପଦରେ ପଡ଼ିବା):	ମାଧୁରୀ ଦେବୀ ସବୁଠି ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ଦେଖାଇ ଅପଦସ୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି । କଥାରେ ଅଛି ଅଳ୍ପ ବିଦ୍ୟା ଭୟଙ୍କରୀ ।
ଅଲଣା କଥା (ମୂଲ୍ୟହୀନ କଥା):	ସୁମାନୀ ସବୁବେଳେ ଅଲଣା କଥା କହେ ବୋଲି ତା'କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ ।
ଅହିନକୁଳ ସମ୍ପର୍କ (ଘୋର ଶତ୍ରୁତା) :	ମୋ ଦି'ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅହି ନକୁଳ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି, ତାକୁ ସୁଧାରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।
ଆପଣା ସୁନା ଭେଣ୍ଡି (ନିଜଲୋକ ଅଯୋଗ୍ୟ):	ଆମେ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ବି ମୋ ଭାଇ କାହା କଥା ନଶୁଣି ଅସାମାଜିକ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ମିଶୁଛି । ଆପଣା ସୁନା ତ ଭେଣ୍ଡି, ପରକୁ କାହିଁକି ଦୋଷ ଦେବୁ ?
ଆକାଶ ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ (ବହୁତ ତଫାତ୍):	ସନାତନ ଓ ସଦାନନ୍ଦ ଦୁଇ ଭାଇ ହେଲେ ବି ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ ରହିଛି ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ଆପେ ବଞ୍ଚିଲେ ବାପର ନାଁ
(ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା): ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁନିଆର ପରିସ୍ଥିତି ଯାହା ହେଲାଣି କୌଣସି କଥାରେ ମୁଣ୍ଡ ନ ପୂରାଇବା ଭଲ, କଥାରେ ଅଛି ଆପେ ବଞ୍ଚିଲେ ବାପର ନାଁ ।

ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ
(ନିସ୍ତୁକ ମାଡ଼): ସେ ମୋ ସହିତ ଯେଉଁ ବେଇମାନୀ କରିଛି ତା'ଉପରେ ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମର ଦରକାର ଥିଲା ।

ଉଆଁସୀ କନ୍ୟାକୁ ସାହାଡ଼ା ବର
(ଭାଗ୍ୟନୁସାରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ମିଳନ): ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ଉଆଁସୀ କନ୍ୟାକୁ ସାହାଡ଼ ବର ପରି ସଂଯୋଗ ଘଟିଛି ।

ଏ ଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର ପିଉସୀ
(ଯେଛିଦ୍ର କହି ପରଘରେ କଳି ଲଗାଏ): ଆମ କୁନି ଅପାକୁ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରି କିଛି କହିବ ନାହିଁ, ସେ ପରା ଏଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର ପିଉସୀ ହେଉଛି ।

ଏକ ଘରକିଆ
(ସମାଜରୁ ବାସନ୍ଦ): ଶ୍ୟାମ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଝିଅକୁ ଛୋଟ ଜାତିରେ ବାହା କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଗାଁଲୋକ ଏକ ଘରକିଆ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଓଳିଆରୁ ଗଜା
(ଜନ୍ମରୁ ଚତୁର): ଆଜିକାଲି ପିଲାମାନେ ଓଳିଆରୁ ଗଜା ଅଟନ୍ତି ।

କାଠିକର ପାଠ
(କଷ୍ଟ ସାଧ୍ୟ): ଆଜିକାଲି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷର ଦରଦାମ୍ ଯେଉଁ ଭଳି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଚଳିବା ପାଇଁ କାଠିକର ପାଠ ହୋଇଗଲାଣି ।

କଂସାରି ଘରର ପାରା
(ଅଭିଜ୍ଞକୁ ସାଧାରଣ କଥାରେ ଡରାଇବା): ଦାସମାଷ୍ଟ୍ରେ ଯିଏ ଯାହା କହିଲେ ବି ନଡରି କୁହନ୍ତି ମୁଁ ପରା କଂସାରି ଘରର ପାରା, ଡରିବି କାହାକୁ ?

କୁମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣା
(ଉପରଦେଖା ସହାନୁଭୂତି) : କାଳିବାବୁ ସବୁବେଳେ ଘରପାଇଁ ଦରଦ ଦେଖାଇ କୁମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣା କାନ୍ଦନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଢା
(ଅତି ସୁନ୍ଦର) : ମହାପାତ୍ର ବାବୁଙ୍କ ବୋହୂଟି ଗୋଟିଏ ଚାଉଳରେ ଗଢ଼ା ।

ଗୋଠ ଖଣ୍ଡିଆ
(ଦଳରୁ ଅଲଗା) : ଗୋଠ ଖଣ୍ଡିଆମାନଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଭରସା କରିବ ନାହିଁ ।

ଗୋବର ଗଣେଶ
(ବୁଦ୍ଧିହୀନ) : ମନୁଆ ପୁରା ଗୋବର ଗଣେଶ, ତା'ଦ୍ୱାରା କିଛି ହେବ ନାହିଁ ।

ରଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ଘର ଢିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର (ଆତ୍ମୀୟ ଲୋକ ଶତ୍ରୁ ହେବା):	ମୋର ନିଜଭାଇଟ ଘର ଢ଼ିଙ୍କି କୁମ୍ଭୀର ଭଳି କାମ କରୁଛି, ଅନ୍ୟକୁ କାହିଁକି ଦୋଷ ଦେବି ।
ଚାରି ଦଉଡ଼ି କଟା (ଶାସନର ବହିର୍ଭୂତ):	ମୀନାକ୍ଷୀର ନିଜ ସଂସାର ପ୍ରତି ଟିକିଏ ବି ଚିନ୍ତାନାହିଁ । ତା ନହେଲେ ସେ ଏମିତି ଚାରି ଦଉଡ଼ି କଟା ହୋଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତ ?
ଚିହ୍ନା ବ୍ରାହ୍ମଣ (ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି) :	ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଚିହ୍ନା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଠିକଣା ଖୋଜିବା ସହଜ ହୋଇଥାଏ ।
ଛୋଟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ କଥା (ଅଯୋଗ୍ୟ ମୁହଁରେ ଟାଣକଥା):	ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଗରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହିବା ଛୋଟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ କଥା ପରି ହୁଏ ।
ଜପାମାଳି (ଅତିପ୍ରିୟ):	ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତାନ ନିଜ ପିତା-ମାତାଙ୍କର ଜପାମାଳି ଅଟନ୍ତି ।
ଝାଳବୁହା ଧନ (ପରିଶ୍ରମର ଧନ) :	ବେହେରା ବାବୁ ଝାଳବୁହା ଧନରେ ଘର ଖଣ୍ଡିଏ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି ।
ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ (ସାମାନ୍ୟ କଥାରୁ ଅନର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି):	କିଛି କାରଣ ନଥାଇ ବେଳେବେଳେ ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।
ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା (ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିନ୍ଦା ଅପମାନ ସହିବା):	ପରିବାରର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଯିଏ କାମକରେ ଡେ଼ଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା ପରି ତାକୁ ବେଳେବେଳେ ଅପମାନ ସହିବାକୁ ପଡ଼େ ।
ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ (ଲୋକ ମୁଖରେ ଘଟଣା ପ୍ରଚାର):	ଆମ ଘରର ସାଧାରଣ ଘଟଣା ବି ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ପରି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ ।
ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ (ଥିଲା ବାଲାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା) :	ବର୍ତ୍ତମାନର ଶାସନ ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଢାଳିଲା ପରି ଧନୀ ଅଧିକ ଧନୀ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।
ଦୀପ ତଳ ଅନ୍ଧାର (ନିଜ ଜିନିଷ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେବା):	ଆଦିତ୍ୟ ବାବୁ ପ୍ରଫେସର ହୋଇ ମଧ ତାଙ୍କ ପୁଅ ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । କଥାରେ ଅଛି ଦୀପତଳ ଅନ୍ଧାର ।
ନଈ ନ ଦେଖୁଣୁ ଲଙ୍ଗଳା (ବିପଦ ନ ଆସୁଣୁ ଛାନିଆଁ):	ଗାଁରେ ବଢ଼ିପାଣି ନାହିଁ, କେତେକ ପରିବାର ଖାଇବା ପିଇବା ଧରି ଛାତ ଉପରକୁ ଗଲେଣି । ନଈ ନଦେଖୁଣୁ ଲଙ୍ଗଳା ହେଲେଣି ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ନ ଦେଖିଲା ଓଉ ଛ' ଫଡ଼ା (କିଛି ନଜାଣି ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହିବା):	ସେ ତ ଆମ ଗାଁରୁ ଆରଗାଁ ଯାଇନି । ସହର ବିଷୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହୁଛି ନ ଦେଖିଲା ଓଉ ଛ'ଫଡ଼ା ପରି ।
ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ (ଅନର୍ଥର ମୂଳ) :	ଘର ଭିତରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ପାଇଁ ଦାୟୀ ଆମ ବଡ଼ ଭାଇ । ସେ ନାଟର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ।
ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ କଚେରୀ ଦରଖାସ୍ତ (ବହୁ ବିଳମ୍ବ କରିବା) :	ତା'ଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ମୁଁ ଦେଇଥିବା କାମ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତା'ର ସବୁବେଳେ ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ କଚେରୀ ବରଖାସ୍ତ ।
ପୋଥି ବାଇଗଣ (ଅବାସ୍ତବ ଶିକ୍ଷା) :	ଆଜିର ନାରୀ ପୋଥି ବାଇଗଣରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ।
ବଣ ବିଛୁଆତି (ଅତି ଦୁଷ୍ଟ) :	ଆମ ପଡ଼ିଶା ଘର ମାଉସୀଙ୍କ ନାତି ବଣ ବିଛୁଆତିଟିଏ ।
ବାଘ ଘରେ ମିରିଗ ନାଟ (ମୁରବୀଶୂନ୍ୟ ନିର୍ଭୀକତା):	ବାପା ମରିଯିବା ପରେ ପୁଅମାନଙ୍କର ବାଘ ଘରେ ମିରିଗ ନାଟ ଚାଲିଛି ।
ବାପରାଣ ଢିଙ୍କି ଗିଳି (ବାଧ୍ୟକରି କୌଣସି କାମ କରିବା):	ତାର ତ'କାମ କରିବାରେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, ବାପରାଣ ଢ଼ିଙ୍କି ଗିଳି କଲେ ଲାଭ କ'ଣ ?
ବାରଦ୍ୱାର ଶୁଣ୍ଢି ପିଣ୍ଡା (ଅସହାୟ ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ବୁଲିବା):	ଠିକ୍ ସମୟରେ ଠିକ୍ କାମ କରି ରୋଜଗାର ଶେଷ ହେଲେ ବାରଦ୍ୱାର ଶୁଣ୍ଢିପିଣ୍ଡା ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।
ବାହାଘର ବେଳେ ବାଇଗଣ ରୁଆ (ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତତ୍ପର ହେବା):	ଶଙ୍କର ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କାମ ବାହାଘର ବେଳେ ବାଇଗଣ ରୁଆ ପରି ।
ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା (କଷ୍ଟ ଉପରେ କଷ୍ଟ) :	ଶରତ ବାବୁଙ୍କ ବାପା ମରିଥିଲେ, ପୁଣି ମାଆ ମଲେ । ଏବେ ସ୍ତ୍ରୀର ଦେହ ଖରାପ । ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା ପରି ଗୋଟେ ପରେ ଗୋଟେ ଦୁଃଖ ପହଞ୍ଚୁଛି ।
ମାଙ୍କଡ଼ ହାତରେ ଶାଳଗ୍ରାମ (ଅଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେବା) :	ବାହାଘର ଦାୟିତ୍ୱ ଶ୍ରୀଧର ହାତରେ ଦେଲେ ମାଙ୍କଡ଼ ହାତରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ପରି ହେବ ।
ରାଣ୍ଡୀପୁଅ ଅନନ୍ତା (ଦାୟିତ୍ୱ ହୀନ) :	ବାପା ମରିଯିବା ପରେ ପୁଅ ସବୁ ଜମିବାଡ଼ି ବିକ୍ରିକରି ରାଣ୍ଡୀପୁଅ ଅନନ୍ତା ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।

ରୂଢ଼ି ଓ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ

ଲଙ୍କାରେ ହରି ଶବ୍ଦ (ଅସମ୍ଭବ କଥା) :	ସନାତନ ଭଳି କୃପଣ ଲୋକ ଅନାଥ ପିଲାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲଙ୍କାରେ ହରି ଶବ୍ଦ ଭଳି କଥା ।
ଶୁଣ୍ଢୀ ସାକ୍ଷୀ ମାତାଲ (ମିଛର ମିଛ ସାକ୍ଷୀ):	ଯେତେ ଖାଇବା ପିଇବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇଲେ ବି ସେ କ'ଣ ସତ କହିବ ? ସେ ପରାଶୁଣ୍ଢୀ ସାକ୍ଷୀ ମାତାଲ ।
ହାଟ ମଧ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ (ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଗୋପନ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା):	ଦାସ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ କେହି ସମ୍ପର୍କ ରଖୁନାହାଁନ୍ତି । କାରଣ ସେ ହାଟ ମଧ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ କରିବସନ୍ତି ।
କ୍ଷୀର ନୀର ସମ୍ପର୍କ (ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ):	କୁନା ଓ ମୁନା ମଧ୍ୟରେ ପିଲାଦିନରୁ କ୍ଷୀର ନୀର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।

୨୧.୪ ତୁଳନାତ୍ମକ ବା ଉପମାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି:

ଯେଉଁ ରୂଢ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ବା ପଦ ସଂହତିରେ ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା କରାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ସମଗ୍ର ପଦ ସଂହତିଟି ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଏକ ବିଶେଷ ଅଭିପ୍ରେତ ଅର୍ଥକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ, ତାହାକୁ ତୁଳନାତ୍ମକ ବା ଉପମାଯୁକ୍ତ ରୂଢ଼ି କୁହାଯାଏ । ଏପରି ରୂଢ଼ିରେ ଅର୍ଥଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସହ ଚିତ୍ରଧର୍ମୀ ଆବେଦନ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା (କିଛି ନ ବୁଝି ସମ୍ମତି ଜଣାଇବା):	ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଶିକ୍ଷକ ଯାହା ପଢ଼ାନ୍ତି ସୀମା ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରେ । ପଚାରିଲେ କହିପାରେନାହିଁ ।
କାଠ ଗଡ଼ି ପରି ପଡ଼ି ରହିବା (ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଶୋଇରହିବା):	ଗୁଣନିଧି ବାବୁଙ୍କ ବଡ଼ବୋହୂ ଭାରି ଅଳସୁଆ, ଯେତେବେଳେ ଦେଖ କାଠଗଡ଼ି ପରି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ ।
କୁକୁର ପରି ଧାଇଁବା (କିଛି ପାଇବା ଆଶାରେ ପଛେ ପଛେ ଯିବା):	ଆଜିକାଲି ଦଲାଲ୍‌ମାନେ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ପଛରେ କୁକୁର ପରି ଧାଉଁଛନ୍ତି ।
କୁଆ ପରି ରାଉ ରାଉ ହେବା (ସବୁବେଳେ ଗପିବା) :	ଅନେକଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ କୁଆପରି ରାଉରାଉ ହେବା ।
ଖୁଣ୍ଟପରି ଠିଆ ହେବା (କିଛିକାମ ନକରି ଖାଲି ଠିଆହୋଇ ରହିବା):	ବୋହୂଟି ଘରର କିଛି ପାଇଟି ନକରି ଖାଲି ଖୁଣ୍ଟଟା ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ।
ଛୁଞ୍ଚ ପରି ମୁହଁ କରିବା (ରାଗରେ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ବସିବା):	ଝିଅର କ'ଣ ହୋଇଛି କି ? ଛୁଞ୍ଚ ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।

ଜୋକ ପରି ଲାଗିବା (ପିଛା ନଛାଡ଼ିବା) :	ତା'ର ସ୍ୱାର୍ଥ ଅଛି ବୋଲି ସେ ମୋ ପଛରେ ଜୋକ ପରି ଲାଗିଛି ।
ଢ଼ିଙ୍କି ପରି ପଡ଼ିରହିବା (କୁଆଡ଼େ ନଯାଇ ବସିରହିବା):	ଗୋବିନ୍ଦ ଅଳସୁଆ ହୋଇଥିବାରୁ ଘରେ ଢ଼ିଙ୍କି ପରି ପଡ଼ି ରହିଥାଏ ।
ପବନ ଧରି ଧାଇଁବା (ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ କାମରେ ଲାଗିବା):	ମଦନ ପୁଅ ପାଇଁ ବୋହୂଟିଏ କରିବ ବୋଲି ଯୋଉଠୁ ଖବର ମିଳିଲେ ପବନ ପରି ଧାଉଁଛନ୍ତି ।
ବରଡ଼ା ପତ୍ର ପରି ଥରିବା (ଭୟରେ କମ୍ପିବା) :	ଗୁରୁଜୀଙ୍କୁ ମିଛ କହିଥିବାରୁ ସନିଆ ବରଡ଼ା ପତ୍ର ପରି ଥରୁଛି ।
ଶୁଆ ପରି ଘୋଷିବା (ମନେ ରଖିବା) :	ପାଠକୁ ନିଜେ ବୁଝିଲେ ସିନା ହେବ, ଖାଲି ଶୁଆ ପରି ଘୋଷିଲେ ଲାଭ କ'ଣ ?
ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହେବା (ରାଗରେ ଗରଗର ହେବା) :	କେହି କିଛି ନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ବାପା ଘରେ ପଶୁ ପଶୁ ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହୁଅନ୍ତି ।
ସିଂହ ପରି ଯୁଝିବା (ସାହାସର ସହିତ ଲଢ଼ିବା) :	ନ୍ୟାୟରେ ଥିଲେ ସିଂହ ପରି ଯୁଝିବା ଉଚିତ୍ ।
ହାଣ୍ଡି ପରି ମୁହଁ କରିବା (ଅଭିମାନ କରିବା) :	ଧଉଳି ବୁଲି ନ ଯିବାରୁ ଝିଅ ହାଣ୍ଡି ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।

•••